

с. 12]. Уроки образотворчого мистецтва в початковій школі можуть бути поєднані в кілька блоків: уроки з декоративно-прикладного мистецтва, уроки малювання пейзажів рідного краю з натури й уроки малювання предметів побуту.

Таким чином, у національній системі виховання на уроках образотворчого мистецтва передбачено оптимальні умови для того, щоб розкривалися природні задатки, нахили та здібності молодших школярів, їхнє самобутнє світобачення, збагачувався дитячий художньо-творчий потенціал.

Література

1. Савченко О. Я. Навчання і виховання учнів 3 класу : метод. посіб. для вчителів. Київ : Початкова школа, 2004. 512 с.

2. Біла О. О. Соціально-педагогічне проектування в закладах дошкільної, початкової та позашкільної освіти (контекст університетської підготовки соціологів) : навч.-мет. посібник. Одеса : Астропринт, 2019. 192 с.

Богданець-Білокаленко Наталія,

доктор педагогічних наук,

завідувач відділу навчання мов національних меншин

та зарубіжної літератури

Інституту педагогіки НАПН України

e-mail: nataliabogdanets@gmail.com

ОБРАЗ ВИШИВАНКИ У ТВОРАХ ДЛЯ ДІТЕЙ

Ключові слова: вишиванка, твори дитячої літератури.

Вишиванка як елемент одягу присутня в культурі багатьох народів. Проте для українців вона має надважливе, глибинне значення: це і духовність, це і космос, це і закодовані солярні знаки, що мають магічний зміст, це й оберіг. А власне, це був світогляд українців, закодований в узорах. За твердженням дослідників, «... із плином часу семантика їх забулася, втрачено первісне значення, вишивки стали тільки художнім оздобленням. Поряд із давніми мотивами з'являються нові, з реальної дійсності. Так, наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття найулюбленішим стає мотив стилізованих червоно-чорних троянд, що особливо поширюється у вишивці Київської, Харківської, Полтавської, Чернігівської областей» [1, с. 51].

Проте це не просто біла сорочка, оздоблена неповторюваними вишивками, – це високомистецький витвір. Наприкінці 80–90-х років ХІХ ст. культурно-громадські діячі починають цікавитися нею, збирати в приватних колекціях,

музеях. Різні за технікою виконання, а також матеріалом (нитками або бісером), вишивки натхненно оспівані в піснях, поезіях, художній прозі.

Звернемося до творів дитячої літератури, які передбачають не лише формування читацької культури, а й прищеплюють естетичні та моральні цінності юному поколінню. Це і спосіб пізнання та ознайомлення з історією, мистецтвом тощо. Від народження малюк чує перші слова колискової як перші вцірці духовності, що їх засвоює дитина. Саме в народних творах найбільше знакових і важливих слів для формування національної свідомості. У народних піснях, колискових, забавлянках, дитячих віршиках трапляється так багато слів-знаків національної культури: це і вишиванка, червоні чобітки, сорочечка, віночок, кептарик; бандура, цимбали, трембіта; писанка, рушник; чорнобривці, калина, верба, мальви; соловейко, лелека, зозуля. Згодом у читацьке коло дитини входять авторські твори, зокрема й ті, у яких українські майстри слова відтворили привабливо-зворушливий образ вишиванки, описали самотній процес вишивання.

З-поміж них виокремимо твори українських авторів, у яких мовиться про вишиванку чи речі, оздоблені вишивкою: Вадим Крищенко «Вишиванка», Наталка Поклад «Наша хата», Ганна Черінь «Вишита сорочка», Оксана Караванська «Вишиванка», Тамара Коломієць «Біле поле полотняне», Дмитро Чередниченко «Рушник» та ін.

Зокрема спинюся на двох прозових творах: один – званої сучасної української письменниці Зірки Мензатюк, інший – відомої української дизайнерки Оксани Караванської.

В оповіданні «Як Катруся скарб знайшла» Зірка Мензатюк вводить читача-дитину в мистецько-історичний контекст: дівчатка, що приїхали до бабусі на Різдво, знайшли на горищі скарб – бабусині сорочки. З розповіді мами діти дізнаються про прадавнє українське мистецтво вишивання: *«Розгорнула мама сорочку, а на рукавах зіркі, мов стиглі вишні. А на другій біле листя, наче паморозь надворі. А на третій ламані дерева в золотих горішках.*

– Тільки це не прості зірки, листя і дерева, – сказала мама. (...)

Бо давно-давно, у часи такі далекі, що й земля була молодша, і річки глибші, й ліси густіші, людям не раз робилося страшно серед диких пралісів. І тоді вони придумали чарівні знаки, щоб одганяти русалок, не підпускати хвороби, а любе сонечко закликати, бо з сонечком давнім людям було як дитині з мамою. Вишили ті знаки на рушниках та й обвішали ними вікна-двері. Вишили й собі на сорочках. І тоді сорочки стали такі гарні, що їх і досі вишивають.

Ось і вийшло, що вишивка – ніби річка. Почалася вона з прадавнини, текла через часи Київської Русі, текла через віки козацькі та й допливла до наших днів. З кожного часу вона щось брала: з найдавнішої пори – знаки сонця й берегинь, з часів київських – княже шитво золотими та срібними нитками. Додавались у річку-вишивку кольори й узорі, пави й троянди, все, що гарне, що серце любило. І

сьогодні все воно – тут, у бабусиній скрині, на старому полотні». Так ненав'язливо, простою мовою оповіді авторка подає історію становлення української вишивки.

Інший змістовий контекст закладено у творі Оксани Караванської «Вишиванка» (оповідання ввійшло до підручника з «Літературного читання» для 3 класу авторів: Н. Богданець-Білокаленко, Ю. Шумейко, 2020 р.).

В оповіданні «Вишиванка» подано цікаві відомості про регіональні особливості вишиванок та сучасний етап носіння сорочки, ставлення до них як до елемента сучасного вбрання, а також інформацію про важливість мати в родині вишиванку, особливість створення візерунків, поєднання кольорів, яке робило вишиванку унікальною.

Актуалізовано в уяві маленького читача значення вишиванки в житті людини: «...у багатьох українських родинах вишиванка передається від покоління до покоління. І в тебе, можливо, є сорочка, яку ти успадкувала від мами, а твоя мама — від своєї мами, твоєї бабці, а бабця – від своєї мами... Якщо ж такої родинної історії в тебе нема, її можеш започаткувати ти!

Вишиванка, що є родинною реліквією, зазвичай вишита вручну. Важливо знати, хто саме вишивав цю сорочку, бо вона здатна роками зберігати в собі енергетику, яку заклала вишивальниця. Добра енергетика вишиванки буде тобі оберегом». Авторка ненав'язливо говорить про стильність носити вишиванку: «Варто мати не лише родинну вишиванку, яку одягаєш переважно на великі свята, а й ще одну вишити сорочку – сучасну. Це дуже модно! Тому це може бути машинна вишивка або ж «вишиваний» принт. Вишиванка дуже пасує до джинсів. Це так по-сучасному!».

Отже, образ вишиванки є актуальним в сучасній українській дитячій літературі, адже саме в дитинстві закладається любов до батьківщини, природи, традицій, які символічно представлено в яскравих візерунках вишиванки. Цей образ має виняткове значення для формування ціннісної системи дитини, її залучення до суто українського сприйняття навколишнього світу, відчуття своєї належності до українського народу.

Література

1. Кара-Васильєва Т., Чорноморець А. Українська вишивка. Київ : Либідь, 2002. 160 с.